

Аналітична записка
щодо методів оподаткування податком на додану вартість
посередницьких послуг на ринку страхування¹.

Попри те що проблема оподаткування податком на додану вартість страхових посередників не обмежується лише брокерами та агентами, а по суті поширюється на всіх фінансових посередників, в цій записці в основному зосереджено увагу на досвіді країн ЄС по вирішенню проблем саме страхових посередників.

Європейське законодавство

Від самого моменту запровадження ПДВ у Західній Європі, послуги фінансового сектору були звільненні від цього податку, враховуючи практичну складність визначення доданої вартості таких послуг з метою обчислення податкових зобов'язань. Цей постулат зафіксований у загальноєвропейському нормативному полі у двох законодавчих актах: Акті „Про податок на додану вартість” та у Шостій Директиві ЄС. Зокрема, звільненню підлягають і страхові послуги. Формулювання цієї норми у згаданих законодавчих актах звучить так:

Акт „Про податок на додану вартість”: „звільненню підлягають...: (1) страхові послуги, (2) послуги страхових агентів в частині (а) збору премій, (б) страхових послуг, крім послуг „loss adjusters”.

Шоста Директива ЄС: „звільненню підлягають...транзакції з страхування та перестраховування, включно з пов'язаними послугами, що надаються страховими брокерами і страховими агентами”.

Практика застосування

На сьогодні податкові експерти Євросоюзу майже одногосно сходяться на думці, що вищенаведене законодавче формулювання залишає величезний простір для подвійного тлумачення. Юридичні спори щодо трактування цієї норми розпочалися від моменту її введення, коли країни ЄС зіткнулись із необхідністю привести національне законодавство у відповідність до Шостої Директиви. Двозначності визнано, по-перше, у терміні „транзакції з страхування”, який трактується по-різному у різних країнах і відповідно відрізняються списки тих послуг, які вважаються або не вважаються страховими. По-друге, дуже неоднозначним є звільнення „пов'язаних послуг”, що надаються брокерами та агентами. Відповідно, практична проблема полягає у детальному визначенні широти цього звільнення та методів його застосування.

Двозначності призвели до величезної кількості звернень до Європейського Суду і появи багатьох додаткових вузькоспеціалізованих інструкцій та судових рішень. В результаті практично відсутня єдина прозора політика у рішеннях, які приймав Європейський Суд. Тому на

---

¹ Автор – Юрій Джигир

практиці кожна із західноєвропейських країн, посилаючись на рішення національних судових органів або на особливості національного законодавства, обрала свій підхід для тлумачення цієї норми. Відповідно, наразі податкові системи країн Європи значно відрізняються у тому, наскільки широко вони трактують норму про звільнення від ПДВ „пов'язаних” із страхуванням послуг. Одні країни застосували більш ліберальний підхід із схильністю до звільнення більшої кількості посередницьких послуг – наприклад, Великобританія, в той час як Німеччина, Данія і навіть Ірландія (відома дружнім податковим ставленням до приватного сектора) утворили жорсткіші режими оподаткування. Очевидно, що ці відмінності дозволяють країнам конкурувати між собою за притягнення страхового бізнесу, через створення більш привабливих податкових норм.

Варто відзначити, що на сьогодні страхові компанії надають все більшої уваги тому, яким чином застосовується норма про звільнення від ПДВ „пов'язаних” із страхуванням послуг. Це зумовлено, передусім, тим, що у сучасній страховій справі (як і у інших секторах фінансового ринку) швидко зростає популярність передачі якомога більшої кількості функцій надання послуг до посередників (так званий *outsourcing*) Такий механізм, в основному, застосовується для оптимізації видатків на ведення справи та ефективнішого надання послуг. Відповідно, більш прискіпливо починають ставитись до звільнення цих послуг і регулюючі органи.

Як уже зазначалось, у кожній країні існує окремий підхід до визначення переліку послуг, що належать до „страхових” та „пов'язаних”. Наприклад, у Великобританії збір премій, регулювання страхових подій, послуги центру обробки звернень клієнтів, адміністративне супроводження договорів страхування належать до списку „страхових та пов'язаних”, а у Німеччині та Данії – ні. Взагалі, у Великобританії прийняття норми про звільнення у Шостій Директиві призвело до загального розширення списку звільнених послуг. Наприклад, до введення цієї норми британські податкові органи не вважали страховими послугами власне посередницьку діяльність агентів (укладання договорів між страховиком та клієнтом, розповсюдження буклетів тощо), однак ці послуги тепер вважаються „пов'язаними із страхуванням”. У Ірландії із наведеного вище списку звільненню підлягає лише збір премій, в той час як всі решта вважаються адміністративними, а не страховими за своєю природою. Виняток може робитися лише для ситуацій, коли страховий агент має можливість впливати на зміст страхової угоди, а також на рішення страхової компанії щодо задоволення страхових вимог.

Стосовно оподаткування послуг брокерів та агентів, ключова проблема в цій ситуації полягає у тому, щоб розрізнити між собою різні види послуг, які можуть надаватись посередниками, з метою виділення тих, що підлягають та не підлягають звільненню. Підходи до цієї проблеми також відрізняються

поміж країнами, однак у цьому питанні можна виділити декілька загальноприйнятих принципів.

1. Наскільки це можливо, грошові потоки, що відповідають звільненим та незвільненим послугам, повинні бути розділені. У випадках, коли оплата страхових послуг у повному обсязі окремо і безпосередньо надходить страховику, а комісія посереднику сплачується окремо, такі страхові послуги можуть підлягати звільненню.

2. Один із підходів може полягати в тому, щоб, у разі, якщо таке розрізнення потоків неможливе, спробувати визначити, яка із послуг є основною для здійснення контракту, а яка – допоміжною. Оподаткування відбувається згідно з нормами, що стосуються основної послуги.

3. Один із способів визначення „ваги” кожної послуги полягає в тому, щоб спробувати оцінити грошову мотивацію кожної із сторін в наданні такої послуги. Скажімо, такий підхід було застосовано в Великобританії для розрізнення діяльності з поширення реклами та посередництва між страховиком і клієнтом. Чи вважається посередництвом (тобто, звільненою страховою послугою) діяльність агента з поширення рекламних буклетів потенційним клієнтам? (або, наприклад, вручення рекламних листівок страхової компанії будівельним товариством при укладанні іпотечних угод?). З точки зору британського законодавства, це залежить від того, чи отримує агент-розповсюдник плату від страхової компанії, яка залежить від успішності такої рекламної діяльності (наприклад, від відсотку страхових угод, укладених в результаті поширення листівок). Якщо так, ця діяльність вважається посередництвом між страховиком і клієнтом (тобто, не рекламою, а пов'язаною із страхуванням послугою), і повністю звільняється від ПДВ.

4. У випадках, коли страхові послуги надаються компаніями, основна діяльність яких не є страховою (часто в цій ролі виступають транспортні та будівельні організації), більшість країн схильється до того, що власне страхові послуги в таких випадках все одно підлягають звільненню (хоча і з цього приводу немає стовідсоткової згоди). Однак це звільнення припускається лише у випадках, коли грошовий потік за страховою послугою може бути чітко відмежований від основного (і часто лише за умови, що він перераховується безпосередньо страховику). Якщо таке розрізнення неможливе, вся послуга оподатковується ПДВ, а витрати, понесені таким чином компанією, вважаються накладними витратами цього виробництва.

Висновок: В країнах ЄС не існує єдиного підходу до проблеми оподаткування податком на додану вартість страхових посередників. Варто зауважити, що дана проблема не обмежується лише брокерами та агентами, а поширюється на всі випадки надання звільнених фінансових послуг будь-якими посередниками на контрактній основі (так званий *outsourcing*). Кожна країна специфікує власний набір конкретних посередницьких послуг, які звільняються від ПДВ, а які - ні. Такі набори

звільнених та не звільнених послуг значно різняться між країнами і, в основному, є результатом не економічного аналізу, а політичного діалогу між зацікавленими групами.

На практиці вимагається розділяти грошові потоки по звільненим та не звільненим посередницьким послугам. У випадках коли це неможливо або адміністративно тяжко, застосовується принцип домінуючої послуги згідно з яким оподаткування відбувається за нормами, що стосуються основної послуги.

**Експерт з питань фіскальної політики
та бюджетного процесу
Координаційної ради з питань
політики фінансового сектору**

Ю. Джигир